Був чарівний літній день. Уже й із полудня зійшло. Левада вся в квітах пишається, за левадою стоїть хатинка, убога й низенька. Почорніла, мохом поросла стріха говорить, що хатині з літ уже вийшло. Недаром і похилилася вона! Мов та бабуся сива, що от зо збанятком стежинкою в хату саме шкандибає та палицею підпирається. А краєм левади тече річка сріблиста, а за левадою, за річкою ліс густий, дрімучий.

Бабуся ввійшла в хатину, а за хвилинку вибігло з хатини дівчатко... Золотокосе, синьооке. Мале, може восьмилітнє. В одній сорочинці... Вибігло та шугнуло в траву між квіти. Заколихалася трава шовкова, засяли квітки різнобарвні, голівки до дівчатка схиляючи.

Сполохані барвисті метелики злинули з чашинок квітів угору, бджілки забреніли. А там і коник-стрибунець озвався. А сонечко трисвітле так і сипле золотистим промінням. А гріє так!

— Боженьку, як гарно! — думає дівчатко в бігу. — Ах, який гарний метелик! Крилечка мов золотом присипані! Я мушу його зловити!

І пустилася в погоню за метеликом. Та бистрі в метелика крильцятка! Даремне навганялося за ним. Метелик підлетів угору й через ріку перелинув та в лісі пропав...

А сонечко так гріє! Дівчатко набігалося, загрілося. Стало над річкою. А вона, річенька, так і манить:

— Скупайся, Олю, скупайся! Така погожа, така здорова водичка моя!

— Ей, добре було б скупатися, освіжитися — думає дівчатко. — Та страшно! Бабуся казала, що в річці русалки35

[35] Русалки — це водяні та польові духи-дівчата. Віра в русалок лишилася в нашому народі ще з поганських часів. Також і інші народи вірили в русалок та й вірять досі, тільки в них вони інакше називаються. В південних слов'ян (сербів, хорватів, словінців, болгарів) називають русалок вілями, в поляків дзівожонами, в німців ніксен, у давніх греків німфами, а в романських народів (французів, еспанців, італійців) феями та мелюзинами. Очевидно різні народи різно собі їх уявляють. Наш народ уявляє собі русалок, як гарних дівчат, що сидять у воді, або ходять по полі у серед збіжжя та трави. Русалки залоскочують хлопців і дівчат насмерть і затягають у воду. Щоб забезпечитися перед русалками, треба мати з собою полин. Все те очевидно, тільки повір'я, що їх наш народ задержав у тямці, як багато інших, ще з поганських часів.

є, вони дівчаток тягнуть на спід ріки й залоскотують там... Та є оборона перед ними. Полин!

І дівчатко біжить на леваду полину шукати... Найшло! Стало над річкою. Ніженькою пробує воду в річці.

— Тепленька! — прошепотіло дівча. І миттю скинуло з себе сорочку білу, на березі гарно склало її та шубовсть у воду... А полину не кидає. Один вплело собі в кіски, а другий у руці держить.

— Немає доступу до мене русалкам! — думає.

Ех, як любо в водиці плюскатися! Як блищать срібні бризки в сонячному промінні, а як мило лоскоче водиця!..

Оля пробує плавати! О, вона вже вміє добре плавати! Торік навчила її Томирова Калинка й плавати й поринати. А тепер то вона плаває, як качка, може й краще від качинки.

Вийшла з води, змучена трішки. Поклалася в траву обсушитися... Так мило по купелі спочивати!..

А сонечко тимчасом уже на спочинок збирається! Зашелестіла трава! Хтось іде... Миттю закинула на себе сорочечку...

Іде старець, увесь білий. Білий одяг, біле довге волосся, біла, як сніг, борода в нього. Легкий вітрець розвіває чуприну й бороду. У руці в нього палиця висока, з перехрестям угорі. Іде... видко, що змучений — ледве ноги волочить... А очі в нього такі лагідні, така добрість б'є з них!..

Побачив дівчатко й перший поздоровкався з нею:

— Здоровенька була, ясочко! — сказав!

— Здорові були дідусю! — відповіла Олюся сміливо й так глянула дідусеві в очі, що відразу полонила його.

Дідусь присів на траві:

— А чия ти донечко? — спитав.

— Батькова та неньчина, — відповіло сміливо дівчатко.

Дідусь усміхнувся.

— Батькова та неньчина! А хто будуть твої батьки?

— Мій батько перевізник. Усі довкола знають Мирослава перевізника...

— А можна б у вас заночувати? — спитав дідусь.

— А чого ж би ні, ось наша хатина. Ходіть, дідусю!

— А багато в твоїх батьків дітей? — питав подорожній.

— Ні, дідусю, тільки я одна. А ще є старенька бабуся, батькова мати — пояснювало дівчатко...

Увійшли в хату. Гість поздоровкався з домашніми.

— Гість у дім, Бог у дім! — сказав Мирослав. — Вітаємо вас, гостеньки, Просимо, сідайте, розгостіться, спочиньте!

А дідусь говорив:

— Побачив я вашу донечку на леваді та питаю, де б то можна заночувати? А вона сюди до вас привела мене. Я, бачите, йду здалеку в Київ — там моя родина, там на старості літ хочу кості зложити...

А господиня, білява Желислава, Олюсина ненька, вже й заходиться біля вечері.

Стало вечоріти. Вечірні тіні стали добуватися з закутини і розстелюватися по хаті... Ще трохи й почало темніти...

Господиня кинула соснові скіпки на припічок, щоб ясніше стало...

Подала вечерю...

Старець якось дивно поводився. Якісь знаки робив на чолі, на руках та на грудях, якусь молитву шептав, заки забрався до вечері...

По вечері старець оповідав, що він із князями київськими Аскольдом і Диром у похід на Царгород ходив. Там по нещасливій бурі на Чорному

морі, що знищила всі українські судна, він с чудом врятувався й остався в Царгороді. Дістав добру службу в багатого купця. Пізнав там дівчину, оженився з нею й осів на її господарстві. Жінка його давно померла. Він там не має тепер нікого й хоче на старість зложити кості в рідному Києві.

— А вже ж, — сказала господиня, Олюсина ненька, гостеві постіль стелячи. — Людину завсігди тягне в рідні сторони, де молоді літа провела...

Гість, перш ніж піти на спочинок, став навколішки і голосно молився, руки до молитви склавши...

Господар і господиня, а найбільше мала Олюся, дивувалися, що він не так молиться, як вони, та не питали про те гостя, бо не годиться. Мирослав тільки здогадувався, що він певно в Царгороді прийняв грецьку віру. Та це ніщо, всяку віру треба шанувати. — Так думав Мирослав, коли гість молився...

Раннім ранком гість підвівся з постелі та знову молився...

По обіді дідусь попрощався з господарями й пустився в дорогу. А як прощався з малою Олюсею, поклав руку на її ясне волоссячко, звів очі вгору та сказав:

— Гарна, добра дитино! Якийсь невідомий віщий голос говорить мені, що тебе жде велика слава. Будеш княгинею! А в твоїх ясних оченятах читаю, що будеш мудра та розумна. Так говорить мені голос божий.

Минули літа. Оля виросла вже на гарну дівчину, а батько та ненька її

[36] Жальник — поганський цвинтар, що на ньому хоронено урни (горщики) з попелом із спалених тіл мерців.

постарілися. Бабусю вже похоронили на жальнику36...

Гаряче літо... Оля сидить перед хатою й думає над сном своїм. А снився їй дивний сон. Десь вона ніби в лісі на леваді, а з неба зорі спадають і спадають. Вона ловить їх у подолок. Аж тут де не взявся старець сивий, той самий, що гостив у них, як ще вона малою була. Він став перед нею й сказаав: "Ольго, твій час прийшов". Вона дивиться, а то перед нею вже не старець стоїть, а молодий гарний лицар у зброї блискучій, золотистій. Узяв її в обійми та каже: "Ти моя!" Тут вона й проснулася. Через те вона з самого ранку якась, неспокійна...

Аж тут із села подруги йдуть до неї.

— Олю, Олечко, ходи з нами зілля збирати на Купала.37

— Зілля на Купала? Ах, правда; треба йти!

Швидко зібралася. Пішли. Весело. Забула Оля про сон. Пісень співають купальських. Бо то вечір Купала святкуватимуть, багаття палити, танки купальські виводити.

[37] Купало — це в наших поганських предків буг бог сонця та животворного тепла. Свято Купала обходили в часі найбільшої сили сонця з вечора 23 на 24 червня, отже напередодні св. Івана Хрестителя.

А в лісі так гарно, на полянках стільки квіток! Аж за очі хапають, а пахощі які!..

Дівчата збирають зілля, саме купальське... Уже кожна має повний оберемок. Тоді стали плести віночки. Треба ж буде ввечорі на воду пускати, своєї долі питати. Кожна сплела собі віночок і, щоб не попсувався, на голову позакладали...

Гарно дівчатам у віночках. Мов русалки тії, пливуть високою квітчастою травою та проміж зелені кущі ліщини й калини червоної. А вже з усіх найкраща таки Ольга перевізниківна. Дівчата так і звуть її княгинею своєю.

— Чуєте, дівчатка, — каже котрась, — хтось у ріг трубить...

— А справді! — кажуть дівчата...

Дівчата позривалися з місць, наслухують... А голос щораз голосніше чути...

— До нас наближається голос, — каже Ольга.

— Це по тебе, Олю, княгине наша, князь їде колісницею38

[38] Колісниця — віз на двох колесах.

золотою, — каже жартом, із сміхом дзвінким, чорнява Калина.

В Ольги біле личко залилося соромливим румянцем:

— Чи ця збиточниця вгадує мої сни, мрії мої? — подумала, а голосно сказала:

— То мабуть, по тебе їде, Калино, бо ти багата. Твій батько

[39] Кметь — княжий дружинник, ли-цар, вільний, визначний громадянин.

кметь,39 а мій що, — бідний перевізник.

— Е, що там багатство! Судженого конем не об'їдеш, долі не минеш! — сказала інша. — Тобі, Олю, княгинею бути...

— А так, а так! — засміялися дзвінким реготом дівчата...

— Також щось вигадали! — боронилася Оля...

Так розмовляли дівчата та не стямилися, як із-за куща лицар виїхав на сивому коні, увесь у зброї золотистій. Побачив дівчат і простісінько до них їде... Дівчата, як побачили його, аж жахнули враз із дива дивного, а потім тікати хотіли.

Та лицар спинив їх:

— Не тікайте, дівчатка, я ж не вовк! Краще покажіть мені дорогу в оселю яку, де міг би я заночувати з дружиною моєю...

— Там за лісом, за рікою село, — сказала Оля.

— Гаразд! Попровадьте ж нас, дівчата, — сказав інший лицар, бо тимчасом більше лицарів виїхало на поляну.

І пустилися дівчата з зіллям купальським наперед, а лицарі за ними...

Незабаром і над річкою стали... Річка була широка та глибока.

— Що це за ріка? — питає той лицар, що перший побачив дівчат.

— Річка Велика, — відповіла Ольга.

— Треба нам на другий бік перевезтися. Хто тут перевізник?

— Мій батько, — відповіла Ольга. — Та він тепер недужий, то я сама перевезу вас.

— Ти, кралечко, сама?! Гаразд, гарну перевізницю матиму! — сказав лицар, що, як видно було з поведінки з ним інших лицарів, був старший між ними. Лицарі князем звали його...

І князь перший скочив у човен.

— Перевези першого мене! — сказав до Ольги.

— Добре, княже! — відповіла сміливо Ольга, передала подругам зілля, взяла весло в руки й увійшла в човен...

Вона веслує, а князь від неї очей не відірве. Розмову з нею завів, а наприкінці каже:

— Гарна й мудра ти дівчина! Заведи мене до хати твоїх батьків, я в вас ночуватиму.

Як усі перевезлися й пустилися в село, каже чорнява Калина до подруг:

— А що, не казала я, що це князь по Олю приїхав...

Оля не чула цього, бо повела князя до хати батьків своїх...

Князь мав їхати на другий день, та не поїхав... Ввечорі взяв участь у купальських ігрищах.

Увесь тиждень сидів у батьків Ольжиних, а вкінці сказав:

— Батьку, ненько, дайте мені вашу Ольгу за жінку! Уже знаете, хто я? Я київський князь — Ігор.

А старий Мирослав каже:

— Не сподівався й не мріяв я, княже, про таке щастя для нашої Олечки. Та коли, така воля Божа та твоя, ласкавий і могутній княже, то віддамо тобі її. Бери її, Олю нашу, та зроби її щасливою.

А мати плакала слізьми радости.

Так Ольга перевізниківна стала жінкою Ігоря, великого князя київського.